

BIBLIJSKI VID SAKRAMENTA KRŠTENJA

Celestin Tomić

Sakrament krštenja početak je svih sakramenata, vrata kršćanskog eshatološkog i vječnog života; izražava čovjekovo temeljno opredjeljenje prema zadnjem smislu života. Nije to neki puki znak, beznačajni simbol, magijski obred, već istinita i duboka stvarnost po kojoj postajemo novo stvorenje, sinovi Božji sudionici božanske naravi. Krštenjem se povezujemo s Kristom, uključujemo se u Kristovo vazmeno otajstvo: s njim smo suumrli, suukopani, suuskrsli, primamo duh posinjenja u kojem vičemo: Abba! Oče! (Rim 8,15) i postajemo pravi klanjaoci kakve Otac traži (SC 6). Krštenje, „kupelj vode uz riječ“ (Ef 5,26), „Božja riječ u vodi“ (Luther), stvara istinski novi Izrael, istinski Božji narod, „narod sa sjajnim pečatom“ (Aberkije). Zaista je to „blaženi sakrament naše vode“ (Tertulijan).

Krštenje je sažetak svih Božjih darova. Ono savršeno odrazuje Kristovo otajstvo i njegovo djelo. U središtu je crkvenog zbivanja i otkriva nam božansku narav Crkve. Sve je velika milost i duboko otajstvo. Nemoguće je iscrpiti sve bogatstvo i stvarnost krštenja, kao što ne možemo iscrpiti ni otajstvo Krista i njegove Crkve. U ovom našem razmatranju iznijet ćemo samo neke važnije biblijske vidove sakramenta krštenja u pet točaka: 1. Obraćanje i

kraljevstvo Božje; 2. Krštenje i obraćenje; 3. Voda koja čisti i rađa za novi život; 4. Božji dar i ljudska suradnja; 5. Kršćanin i nutarnji život.¹

1. OBRAĆENJE I KRALJEVSTVO BOŽJE

Krštenje, obraćenje i kraljevstvo Božje uzajamno se osvjetljuju i unutarne povezuju.

¹ Opsežna literatura izašla je nakon Drugog vaticanskog sabora. Evo neke važnije: *Na hrvatskom: Krštenje početak kršćanskog života*, Zbornik radova TPT 1978, BS 1–2 (Zagreb 1978). Posebno: Tomislav J. ŠAGI-BUNIĆ, *Krstiti u Crkvu „malo stado“ ili „veliki narod“?* str. 1–8; Marijan VALKOVIĆ, *Naviještanje – Vjera – Krštenje*, str. 9–24; Ivan FUČEK, *Nužnost krštenja za spasenje*, str. 56–77; Adalbert REBIĆ, *Kršćavalačke sekte u kasnom židovstvu i u Isusovo vrijeme*, str. 88–91; Ljudevit RUPČIĆ, *Obrezanje i krštenje*, str. 92–95; Mato ZOVKIĆ, *Novozavjetna podloga za krštenje djece*, str. 121–132. M. MANDAC, *Tumačenje Rim 6,1–14 s posebnim osvrtom na krsni nauk* BS 4 (1973) 225–238, BS 1 (1974) 485–506; *Krist u Pavlovim spisima*, BS 4 (1976) 371–392; 1 (1977) 69–79. J. KUNIČIĆ, *Bezuvjetnost krštenja*, CUS 3 (1971) 247–250. T. ŠAGI-BUNIĆ, *Dogmatski aspekti obnove sakramenta krsta*, *Svjedočenja* 90 (1973) 1–11. F. ŠIMAT, *Pastoralni aspekt sakramenta krštenja*, *Službeni vjesnik nadbiskupije zagrebačke* (1973) 140. A. ŠKRINJAR, *O krštenju u razgovoru s Nikodemom* (Iv 3,5), *Teolo-*

Ne možemo shvatiti otajstvenu stvarnost krštenja ako ne upoznamo otajstvo Božjeg kraljevstva i smisao obraćenja.

Kraljevstvo Božje

Glavni predmet propovijedanja Ivana Krstitelja i Isusa jest otajstvo kraljevstva Božjega. „Približilo se Kraljevstvo nebesko” (Mt 3,1; 4,17). O kraljevstvu Božjem Isus govori u svim trenucima svojeg javnog djelovanja i učenicima i mnoštvu (Mt 4,23; Lk 4,43). Kad šalje Dvanaesticu, daje im to poslanje: „Putem propovijedajte: Približilo se kraljevstvo nebesko!” (Mt 10,7). Jednako kad šalje sedamdeset i dvojicu učenika daje im isti nalog (Lk 10,9.11). I pred samu smrt naviješta kako će se propovijedati Evandjelje kraljevstva po svem svijetu (Mt 24; Dj 1,3).

Da jače naglasi važnost teme kraljevstva, Isus, posebno kod Marka, kao da nastoji odbiti pažnju od svoje osobe koja zadivljuje, zanosi, uznemiruje, ushićuje. Uvijek je u prvom redu naviještanje kraljevstva a njegova osoba u drugom redu, koje će se otkriti u svoje vrijeme.

U knjigama Starog zavjeta imamo *tri predodžbe Božjega kraljevstva* koje se uzajamno osvjetljuju i obogaćuju. Prije izgnanstva babilonskog Jahve je kralj Izraela (Suci 8,23; 1 Sam 8,7; Ps 48,3 itd). Ta je predodžba plod iskustvenog, povijesnog i milosnog spasenjskog djelovanja Jahve za svoj izabrani narod. Poslije izgnanstva prevladava predodžba: Jahve je kralj svega svijeta, što je više uzvišeniji pojam i plod razmatranja. U apokaliptičkoj književnosti imamo Božje kraljevstvo izabranih, transcendentno i vječno, vezano uz uskrsnuće (u Dan).

Navještaj o kraljevstvu Božjem sažetak je poruke Isusa i apostola. Osobito se govori o kraljevstvu u sinopticima. Matej se redovito služi izrazom: *kraljevstvo nebesko*, dok ostali *kraljevstvo Božje*, ili jednostavno kraljevstvo. Matej govori o kraljevstvu nebeskom, što u kasnijem židovstvu, za koje Matej piše evandjelje, ime Božje zamjenjuje jednostavno „nebo”. Uvijek je to stvarnost duhovna, unutarnja koja čovjeka oslobađa od svih pritisaka Zloga. Kraljevstvo je stvarnost sadašnja i buduća; sada je u sjemenu a objavit će se u svojoj punini u eshato-

nu. Kraljevstvo je Božje stvarnost transcendentna i *eshatološka*. Ući u kraljevstvo znači biti spašen (Mt 19,23), znači ući u život (Mk 9,42sl). Ulazi se po uskrsnuću (Mt 22,30), nakon paruzije (Mt 25,1sl.), iza suda (Mt 25,31sl.). Isus će biti tada opet sa svojim (Mt 20,29) koji će živjeti život blaženih (Mt 22,30), sjati kao sunce (13,43), zauvijek sretni (5,3sl.).

Ali kraljevstvo se Božje ostvaruje već *ovdje na zemlji*. Ono se približilo (Ivan), ono je već došlo (Mt 12,28; Lk 11,20). Kraljevstvo je stvarnost i zemaljska, aktualna, vidljiva (Mt 11,10sl.; Lk 7m28), ono je „među vama” kaže Isus farizejima (Lk 17,20). Ono ne dolazi u eshatološkom rušenju, nije primjetljivo, zemaljsko, a opet nije čisto unutarnje, nevidljivo. Ono dolazi, postupno i sigurno, ako se ostvaruje Božja volja i sveti se Ime njegovo (Mt 6,10; Lk 11,2). Kraljevstvo je Božje unutarnje, u srcima, ali se očituje u zajednici vjernika – u Crkvi (Mt 16,18sl.; 18,17); ipak ona se ne može posve poistovjetiti s kraljevstvom Božjim (Otk 1,6).

Kraljevstvo je Božje *otajstvo* (Mk 4,11; Mt 13,11; Lk 8,10). Isus ga pozna i objavljuje učenicima i osvjetljuje ga u prisposodobama o kraljevstvu (Mt 13). Ono je eshatološko, ono je unutarnje i duhovno; nebeskog je podrijetla, ono je društveno i crkveno jer je prisutno i ostvareno u konkretnim ljudima, učenicima

gija sv. Ivana, Zagreb 1975, 305-315. M. ZOVKIĆ, *Zajednica novog čovjeka u Kristu* (Ef 2,14-18; 4,20-24), BS 4(1976), 507-523. Xavier LÉON-DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb 1969, posebno natuknice. *Krst, Karizma, Pokora, Obraćenje, Voda. Na slovenskom: Crkev v sedanjem svetu* od 1967–1977. donosi oko tridesetak vrijednih članaka o krstu poznatih slovenskih teoloških pisaca: npr. A. STERLE, D. OBEŽAN, F. PERKO i dr. *Iz strane literature*: G. KITTEL, *Theologisches Wörterbuch zum N.T.*; talijanski prijevod: *Grande lessico del N.T.*, Brescia, posebno J. BEHM, *Metanoeo, metanoia*, VII (1971) 1106–1120; 1144–1187; A. OEPKE, *Bapto*, II (1966) 41–88), K. L. SCHMIDT, *Basileus*, II (1966) 161–212; E' SCHWEIZER, *Pneuma*, X (1975) 928–1108; E. WURTHWEIN, *Penitenza e conversione*, VII (1975) 1121–1143. O. CULLMANN, *Le bapteme des enfants, et la doctrine biblique du bapteme*, Paris 1948. J. JEREMIAS, *Die Anfänge der Kindertaufe*, München 1962. B. MARCONCINI, *Il Battista e lo Spirito Santo*, Parole di vita 2 (1983) 96–105. J. THOMAS, *Le mouvement baptiste dans Palestine et Syrie*, Gembloux 1935.

Isusovim, koji su okupljeni u „malo stado” ali i zgrada na pećini (Mt 16,18; 7,24).

Kraljevstvo je Božje *otajstvo Isusa Krista*. On je utemeljitelj kraljevstva. Dva su naslova posebno značajna: Isus je *Mesija–Kralj*, i *Sin Čovječji*. Izrael očekuje Mesiju koji će donijeti slobodu, mir, blagostanje, poraziti sve neprijatelje Božjeg naroda, ostvariti zemaljsko kraljevstvo. Isus se stoga nikad pred narodom neće predstaviti kao Mesija. Zatvara demonima usta (Lk 4,41), bježi od naroda koji ga želi kraljem učiniti (Iv 6,14sl.). Zašto ta šutnja? Isus želi reći: nije on Mesija kakvog očekuju učitelji i narod židovski. Istom u mucu, kad otkriva otajstvo svoje osobe, pušta da ga nazivaju kraljem i sam se naziva (Mt 26,68; Mk 14,61sl.; Lk 23,2sl.; Iv 18,33sl.).

Drugi naslov „*Sin Čovječji*” krije jednu tajnu. Isus sebe tako naziva. Sin Čovječji je mesijanski naslov, isto što i Mesija (Mk 14,61sl.). U tom se naslovu krije Sin Čovječji koji dolazi „na oblacima” (Dan 7) kao sudac (Mt 13,36sl.; Mk 8,38; Lk 18,8), ali i da spasi izgubljeno (Lk 19,10), ima vlast da oprostí grijeh (Lk 5,24), gospodar je subote (Mt 13,37). On je i Sluga Patnik, o kojem govori Drugi Izaija (Iz 42,1–4; 49,1–6; 50,4–9; 52, 13–53,12). Kao Sluga Jahvin prvi se put predstavlja kod najave muke nakon Petrova priznanja (Mk 8,31; Mt 16,21sl.; Lk 9,22) i redovito u navještanju muke. Sudbina Sina Čovječjega od Oca utvrđena i prihvaćena u ljubavi sinovskoj od Isusa Krista (Iv 10,17). Isus će kroz svoju muku, smrt i uskrsnuće ostvariti Božje kraljevstvo.

Otajstvo kraljevstva je *otajstvo Sina Čovječjega*, slavnog kralja (Dan 7,13–14) i Sluge Patnika (Iz 53), otajstvo koje je objavljeno apostolima, a oni će svim narodima. Isus je Krist kralj istinitog Izraela i ima svoje kraljevstvo (Mt 16, 28), koje je vječno (Lk 1,33) ali nije od ovoga svijeta (Iv 18,36). Kraljevstvo Kristovo je i Božje kraljevstvo (Ef 5,5; Otk 11,15), to je jedno kraljevstvo, kraljevstvo Oca koje mu je predao u baštinu (Lk 22,29); ono pripada Ocu i na svršetku vremena predat će Krist kraljevstvo Bogu i Ocu (1 Kor 15,24).

. / .

Temeljni uvjet za ulazak u kraljevstvo Božje jest *metanoia (metanoein)*, pojam vrlo bogat koji je teško jednom riječju prevesti. Znači svijest grešnosti, pokajanje, obraćenje, promjenu života, novi život u Bogu, znači promjenu ponašanja, novo usmjerenje cjelokupnog ponašanja, novi stav pred Bogom.

U hebrejskoj Bibliji za tu stvarnost imamo dva izričaja: *šub*, što će Grčka Biblija prevesti s *epistrefein*, i *tešuba*, što će prevesti s *metanoia*. Oba izraza imaju religiozno-moralno značenje. Prvi označuje odvratanje od onoga što je zlo i povratak k Bogu, što uključuje promjenu vlastitog života i stav kajanja. Drugi označuje više unutarnji preobražaj, obraćenje, kajanje, pokoru.

Puninu svoga smisla obraćenje postiže Izrael produbljivanjem pojma *grijeha* i istinskom *spoznajom Boga*. Narod često čini velika pokornička djela: posti, razdire haljine, oblači se u kostrijet, liježe u pepeo, prinosi obilne žrtve pomirenja. Ali sve to izgleda kao neka magija, formalizam, obredno slavlje da božanstvo ukloni zlo. Proroci će ustati protiv takvog poimanja religije, otkrivajući dubine grijeha i njegovu razornu moć i otkrivajući ljubav Božju. Grijeh nije samo neki materijalni propust, već atentat na Boga i njegovu ljubav; znači prezreti Boga, a okrenuti se prema opačini, zlu, nasilju, nepravdi. Kad izbljedi istinski lik Boga, gubi se u narodu i pravi smisao grijeha. Bog podiže svom narodu proroke koji će mu dozvati u pamet istinsku sliku Boga, Boga triput svetog i puna ljubavi, i u tom svjetlu spoznat će i rugobu i težinu svojeg grijeha. Poziv na istinsko obraćenje postat će bitno u proročkom propovijedanju od Amosa sve do Ezekijela, a to znači: donositi plodove istinskog obraćenja nadahnuta ljubavlju i spoznanjem Boga.

U tu proročku struju ulazi poziv na obraćenje Ivana Krstitelja i Isusa Krista. „Obratite se! Približilo se kraljevstvo nebesko!” (Mt 3,2). *Krstitelj* potresa savjestima, potiče da se isprave društvene nepravde (Lk 3,10–20), da nestane svakog nasilja, da se izmijeni korjenito stav prema Bogu, pa i oni koji smatraju da prema Bogu imaju ispravan stav, kao farizeji

i sadućeji (Mt 3,7–10). Samo stablo koje donosi dobri rod može se spasiti.

Isus će ponoviti poziv Ivana Krstitelja: „Obratite se” i „vjerujte Evandelju!” A sržna poruka Evandolja upravo je objava Boga ljubavi i milosrđa. U toj objavi Boga ljubavi koji se očituje u Isusu Kristu i grijeh dobiva svoj pun i stravičan smisao. Pred takvim Bogom treba se zaista odvratiti od zla i grijeha i ostvariti radikalnu promjenu života i stava pred Bogom.

Temeljni ton poruke Krstitelja jest blizina kraljevstva (Mk 1,4; Mt 3,2). Njegov glas odjekuje kao glas starih proroka, koji pozivaju na obraćenje, ali to sada snažnije i prodornije odjekuje jer je tu *eshatološka Božja objava*. Zato se traži cjelovito, potpuno obraćenje, preobražaj života iznutra, što se mora očitovati u djelima ljubavi i pravednosti (Lk 3,10–14). Sve poziva na obraćenje: grešnike (Lk 3,12sl.), pogane (3,14) i Židove koji misle da njima ne treba obraćenje (Mt 3,7).

Isus će još jače naglasiti potrebu obraćenja kao temeljni zahtjev jer kraljevstvo je *već prisutno* u njegovoj osobi. Poziv na obraćenje cilj je njegova poslanja (Lk 5,32); taj je poziv jači od svijeta do sada (Mt 12,39sl.: „ovdje je i više od Jone!”). I čudesa su poziv na obraćenje (Mt 11,20sl.). Da označi kako je to nešto životno, trajno, egzistencijalno, evanđelist se služi glagolom: obratite se (metanoein; u sinoptcima 14 puta, metanoia triput). Nedostaju samo pokornički čini: kajanje, djela pokore i mrtvenja (Mt 11,21). Traži se bezuvjetna i konačna odluka sa strane čovjeka, odlučan povratak k Bogu i posvemašnje predanje njegovoj volji (Mk 1,15; Mt 4,17). Tu je i *vjera* ne kao drugi zahtjev, već kao pozitivan vid obraćenja.

Obraćenje nije samo prekid s prošlošću već uključuje preobražaj čovjeka, novi osobni odnos čovjeka s Bogom u vjeri i ljubavi. Zato to nije samo djelo čovjeka, već i Božji dar koji to jedino može ostvariti (Mk 10,27). Proroci su to već navijestili: „Obrati me, da se obratim!” (Jr 31,33). Samo Bog daje „novo srce i nov duh” (Ez 18,31). Ali i čovjek mora odgovoriti Božjoj ljubavi, mora se pokrenuti prema Bogu.

2. KRŠTENJE I OBRAĆENJE

Obraćenje je povezano s krštenjem i kod Ivana (Mk 1,5 i par.) i u kršćanstvu (Dj 2,38).

Obredna pranja

Obredna pranja, redovito uronjavanje u vodu, susrećemo kod mnogih religija. Tako sveta kupelj postoji u eleuzijskim misterijima, u Egiptu (povezana uz kult Izide), u Babiloniji, Perziji, Indiji. Znači uvijek: okupati se, oprati se, očistiti se.

Obredna su nam pranja posebno poznata u židovstvu. Elizej šalje Naama Sirca da se sedam puta okupa u vodama Jordana (2 Kr 5,14). U kasnijem židovstvu *tabal-baptizein-uroniti* postaje tehnički izraz za levitsko pranje kojim se čovjek čisti od legalnih nečistoća da bude sposoban za Božju službu. U evanđeoskim vremenima bujaju baptistički pokreti vezani uz rijeku Jordan. Neki spominju do stotinjak a neki čak do tisuću sljedbi.²

Najpoznatije je prozelitsko krštenje i kupanje kumranske zajednice. *Prozelitsko krštenje* kojim se uvodi obraćenik s poganstva na židovstvo povezano je s obrezanjem i prinošenjem žrtve. Može se primiti samo jedanput u životu. Iako se prozelit smatra kao „dijete tek rođeno”, ipak se kod toga ne misli na novo rođenje, kao u kršćanstvu, već je riječ o postizanju obredne čistoće. Nečist poganin može se odsad družiti s čistim Židovom.

Zajednica u Kumranu obavlja dnevno obredno pranje, kupanje, poniranje u vodu što je povezano s trajnim obraćenjem – tešubah. Čini se da postoji jedno prvo krštenje po kojem se postaje članom zajednice i koje obavlja svećenik. Na krštenje se pripravlja razmatranjem Božje riječi, postom i molitvom.

Ivanovo krštenje

Ivan, preteča Gospodinov, daje veliku važnost krštenju u rijeci Jordanu, te je dobio i na-

² A. REBIĆ, nav. čl.

slov „Krstitelj”. Ivanovo krštenje može se usporediti s *krštavanjem prozelita*: dijeli se jedanput, dijeli se poganima da budu priključeni potomstvu Abrahamovu, svetom ostatku. Ipak Ivanovo je krštenje nešto posve novo: traži konačno obraćenje i moralnu čistoću; to je „*obraćeničko krštenje*”; narod pristupa ispovjedajući svoje grijehe u vidu konačnog spasenja. Ivan Krstitelj priprema Gospodinu koji dolazi „narod pripravan” (Lk 1,17), zajednicu eshatološke nade. On ga dijeli u snazi svojeg proročkog poziva, to je proročki čin. Stoga će Isus reći da je Ivan i „veći od proroka” (Mt 11,9). Izraz je pokajanja, obraćenja, želje osloboditi se grijeha (Mk 1,4; Lk 3,3; Mt 3,11). Ivanovo krštenje pripravlja spasenje, ali ga ne može dati. Dokončava stanje neprijateljstva između čovjeka i Boga, ali ne uspostavlja kraljevstvo pravde i mira koje su navijestili proroci. Zato ono i spada još u Stari savez (Mt 11,10–11), i pripravlja na mesijansko krštenje u Duhu i u ognju (Mt 3,11; Dj 1,5).

Isusovo krštenje

Ivan naviješta „obraćeničko krštenje na otpuštenje grijeha” (Lk 3,3). Narod se u velikom broju okuplja oko pokorničkog lika kojeg označje krute pustinje i samoće čine još popularnijim. Ne traži previše kao što će kasnije Isus od svojih tražiti, samo djela pravednosti i ljubavi. I Isus dolazi da primi od njega krštenje za oprostjenje grijeha kojih on nema. Krštenje Isusovo posvjedočili su svi slojevi novozavjetne Biblije (Mt 3,12–17; Mk 1,9–11; Lk 3,21–22; Iv 1,32–34; Dj 1,22; 10,37). To sigurno ne bi kršćani izmislili. Zašto je Isus htio primiti obraćeničko krštenje?

To pitanje postavlja Matej i odgovara Isus: „Dolikuje da ispunimo *svu pravednost!*” (Mt 3,15). Ove riječi ostaju tajanstvene uza sav napor bibličara da shvate smisao. Svakako, između Ivana i Isusa nije riječ o natjecanju poniznosti, niti nam je htio dati uzor opsluživanja Zakona, već ima povijesno-spasiteljsko značenje. Ivan je zaista poslanik Božji, proročki glas koji pripravlja put Gospodinu i narod njemu spreman, te se tako zaista „odvršuje” što je u Zakonu i Prorocima naviješteno. Isusov sila-

zak u vode Jordana označuje vrlo važan mesijanski događaj: Isus postaje solidaran s grešnicima, preuzima njihov grijeh na sebe i nosi ga na križ da svima steče spasenje.

Evangelisti govore kako se otvoriše nebesa i Duh Božji side na Isusa kao golub. Luka ima najkraći i najosobniji izvještaj. Subjekt je ovdje *Duh Sveti* koji silazi „u tjelesnom obličju” „*kao golubica*”. To se događanje odvija dok se narod krštava, da naglasi čin solidarnosti sa zajednicom vjernika koja se odazvala pozivu Krstitelja i započela put obraćenja. Duh Sveti, koji silazi poput goluba, podsjeća nas na golubicu koja navijesti Noi kraj potopa (Post 8,8–12): znak da je prestalo vrijeme suda i da počinje vrijeme milosti. Još nas više podsjeća na Duha Božjega koji lebdi nad pravodama i koji je nada i početak stvaranja (Post 1,1–2). Tako Isus posvećen od Boga Duhom Svetim daje početak novog svijeta, oslobođena od moći zla (Dj 10,28).

Glas s neba, svjedočanstvo Oca, posvjedočuje Isusov bitak: „Ti si Sin moj!”, što nas podsjeća na Ps 2,7 (zapadna predaja dodaje: Danas te rodih); otkriva tako njegovu Slavu ali i patnju: „Ljubljeni! U tebi mi sva milina!” što nas podsjeća na Slugu Jahvina (Iz 42,1). Tako se krštenje Isusovo povezuje s križem i smrću i uskrsnućem njegovim (Iz 53,11–12).

Kršćansko krštenje

Nakon Isusova krštenja imamo dva zapisa u Ivanovu evanđelju o krštavanju Isusovih učenika (Iv 3,22; 4,1–3). Isus sam nije krstio. Bilo je to krštenje slično Ivanovu. No nije to dugo trajalo i nema važnosti u Isusovu javnom djelovanju. Ne spominje se niti u poslanju apostola i učenika (Mk 6,7–13; Lk 10,1–12). Istom proslavljeni Gospodin daje naredbu apostolima o potrebi krštenja za spasenje (Mt 28,18–20; Mk 16,16), i apostoli, poslušni riječi uskrslog Gospodina, krštavaju svakog vjernika „u ime Isusovo” (Dj 2,38; 10,48; 1 Kor 5,11; 10,2), što znači u sili proslavljenog Gospodina i kao znak pripadnosti Kristu, znak ucjepljenja u Krista i pritjelovljenja njegovom mističnom tijelu, što će posebno razviti Pavao u svojim poslanicama (Rim 6,2–11). Ali to je

krštenje bitno različito od Ivanovog. Ivan ga je već navijestio kad kaže: „Ja vas krstim vodom, a on će vas krstiti Duhom Svetim“ (Mk 1,8) „i ognjem“ (Mt 3,11). To je krštenje koje nas uvođi u red novog stvaranja, novog svijeta koji je ostvaren uskrsnućem Isusa Krista, „u svijet Duha Svetoga, Slave Kristove, ostvarenja kraljevstva Božjega“.³

3. VODA KOJA ČISTI I RAĐA ZA NOVI ŽIVOT

Tema vode

Voda kao izvor i moć života na zemlji u svim religijama ima veliku i važnu ulogu. U obrednim pranjima postaje znak čišćenja od ljaga i nečistoća koje ljudi nakupe u svakidašnjim susretima. Uranjanje u vodu, posebno živu tekuću vodu, ima veliko značenje. Svete su posebno neke rijeke, kao Tigris, Ind, Ganges i posebno za Židove Jordan. Uranjanjem u te rijeke vjeruje se da se čiste ljage grijeha i obrednih nečistoća.

Ta očistiteljska moć vode ima vrlo veliku moć u kultskim obredima i u svakidašnjem životu (usp. Izl 29,4; 40,12; Lev 11,40; 14,8; 15 itd.). Bio je to samo znamen nutarnjeg očišćenja srca, što može ostvariti samo Bog. Proroci govore o *eshatološkim vodama* kojima će Bog oprati čovjekovo srce i omogućiti ostvarenje novog saveza. Prorok Ezekiel govori o dvostrukom Božjem djelovanju: „Poškropit ću vas vodom čistom da se očistite... Duh ću svoj udahnut u vas da hodite po mojim zakonima“ (Ez 36,25–27). Prorok gleda izvor nepresušan koji izvire iz hrama novog Jeruzalema i postaje rijeka koja svojim životnim vodama budi život i vraća zdravlje, pretvara zemlju u rajski plodnu (Ez 47,1–12; Post 2,10–14). U tim vodama narod će naći milost, čistoću, život, svetost (Zah 13,1; Jl 4,18; Ps 46,5).

Ivanovo je krštenje vodom pod Božjim djelovanjem i donosi plodove dostojne obraćenja, ako krštenik prizna da Bog nije pristran i da ne zatvara oči nad grijesima Židova zbog zasluga Abrahama, već je potrebno u vjeri postati potomak Abrahamov da Bog može u nama djelovati. Ipak Ivan razlikuje krštenje vodom i

krštenje Duhom. Ivan Krstitelj krsti samo vodom, a Mesija će „krstiti Duhom Svetim i ognjem“ (Mt 3,16). Ivan nema moći da dade Duha, iako nam ga evanđelisti prikazuju kao proroka Duha, posebno Luka.

Krštenje Duhom Svetim

Povijest čovječanstva otkriva kako je čovjek zavio dubokom tamom u svom gledanju, slab je u svojoj volji i nestalan u svojim osjećanjima, te očituje posvemašnji promašaj u svom odnosu prema Bogu. I Zakon koji je Bog dao Izraelu pokazao se kao promašaj. Čovjek ne može svojim silama odgovoriti Božjoj ljubavi. „Kao oblak jutarnji ljubav je vaša, kao rosa koja nestaje“ (Hoš 6,4). Samo izljev Duha, koji će čovjeka posve očistiti i preobraziti i stvoriti u njemu nešto novo (Jr 31,22), omogućit će sklapanje novog saveza i zakon upisati u srca njihova (Jr 31,32). Krštenje Duhom ulijeva u Božji narod izvanrednu moć posvećenja i ono ostvaruje novo rođenje, novi život, rođenje „odozgo“.

Krštenje Duhom ne isključuje krštenje vodom već ga traži. „Zaista, zaista kažem ti: ako se tko ne rodi iz vode i Duha, ne može ući u kraljevstvo Božje“, reći će Isus Nikodemu (Iv 3,5). Proroci su navijestili izljev Duha kao znak novog mesijanskog vremena, punog ostvarenja spasenja (Jl 3,1–5; Ez 11,19; 36,26–27). Duhovi su bili početak novog vremena, znak da su se vremena ispunila. Duh Sveti je dan, srca su preobražena, spasenje postaje stvarnost. Isus uzvišen zdesna Ocu djelitelj je dara Duha Svetoga (Dj 2,33).

U svakom kršćanskom krštenju ostvaruje se ono što se u otajstvenoj zbilji dogodilo kod Isusova krštenja: silazak Duha Svetoga po kojem se ostvaruje naše božansko posinjenje i u kojem možemo klicati: Abba! Oče! (Rim 8,15).

U Djelima apostolskim teško je odrediti točan odnos između krštenja i dara Duha Svetoga. Imamo spomen na samo krštenje bez spomena izričitog izljeva Duha Svetoga kao kod krštenja Lidije, čuvara u Filipima, krštenja

³ A. REBIĆ, nav. čl., str. 89.

Krispa i drugih u Korintu. Katkad izljev Duha Svetoga prethodi krštenje kao kod krštenje Samarijanaca (Dj 8,14–17) i Kornelija (10,44–48). Redovito se u isto vrijeme dok se krštava ostvaruje događaj izljeva Duha (Dj 19,1–6). Posebno je za Luku važno da je dar Duha povezan uz krštenje.

Svako je kršćansko krštenje događaj Duhova i početak novog života u Duhu Svetom, stvaranje prostora za stalno nadahnjivanje Duha. Nova stvarnost što stvara Kristovu Crkvu na dan Pedesetnice (Dj 2,1) kao novu zajednicu ljubavi i zajedništva, suprotno od Babela, simbol razdvajanja i mržnje (Post 11,1–9), postaje život „svakog dana” (Dj 2,48), ostvarenje zajedništva u Duhu koje se očituje u „postojanosti u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama” (2,24). Duh Sveti ostaje jedina snaga i moć posvećenja za Crkvu. Za svakog krštenika krštenje mora biti dan rađanja na novi život koji se otkriva u trajnoj poslušnosti Duhu koji će donositi zaista plodove Duha.

4. BOŽJI DAR I LJUDSKA SURADNJA

U krštenju po sili Duha sve je novo: novo stvaranje, novi život, novi početak. „Ne mijenja se u čovjeku samo nešto, nego sve.”⁴ Sve je dar Božji, ali taj dar traži i odaziv, suradnju s čovjekom.

Krštenje i obraćenje

Ako je obraćenje nešto nužno u vrijeme Ivana Krstitelja, kad se Mesija najavljuje ali još nije objavljen (Mt 3,2), to je obraćenje, promjena životnog puta, trajno usmjerenje prema spasenju, korjenito uklanjanje zla potrebnije kad je Krist postavljen kao Gospodin i Mesija (Dj 5,31). Poziv na obraćenje znači odsad poziv na konačno postignuće spasenja (Dj 11,18), na *oproštenje grijeha* (Lk 24,47; Dj 3,19). Stoga poziv na obraćenje odjekuje u apostolskom naviještanju spasenja (Dj 3,19; 5,29–32). Petar traži obraćenje kao bitni uvjet da se pristupi krštenju (Dj 2,37–38).

Obraćenje je djelo Božje. Samo Bog može čovjeka obratiti. To nije u čovjekovoj moći,

kao što Etiopljanin nije sposoban da promijeni svoju kožu (Jr 13,23). Ali čovjek mora odgovoriti Božjem pozivu, mora se pokrenuti, osjetiti bol u srcu, pokajati se za grijeha i spremno se odazvati Božjem pozivu.

Krštenje i vjera

Za apostolsku Crkvu vjera je bitno povezana s krštenjem. Vjera i krst tvore jedinstvo i cjelinu. Osobna vjera nije samo sredstvo potrebno za spasenje; ona nije ni nešto treće između čovjeka i spasenja. Ona stvara čovjekovo spasenje i opravdanje.⁵ To je susret s Apsolutnim i Transcendentnim, čovjekovo temeljno opredjeljenje prema zadnjem smislu života. Ta je vjera moguća samo u zajedništvu s vjerom Crkve, jer samo ona opravdava i preporuča krštenika.

Krštenje pretpostavlja ispovijest vjere u Krista Isusa i prethodi; ono je posljedica i kruna vjere. Vjera uvijek slijedi navještaj spasenja. Vjera sad prethodi krštenje (Dj 8,12; 18,8), sada je plod i učinak krštenja (Rim 6,3; 1 Kor 10,1s; 1 Pet 3,21); sada se do nje dolazi snagom samog krštenja (krštenje shvaćeno kao „prosvjetljenje” Heb 6,4; 10,32; 2 Kor 4,6; Ef 1,18; 3,9; 2 Tim 1,10). „Ako je Evanđelje snaga Božja na temelju vjere, tada možemo i od krštenja očekivati vjeru kao učinak... Po krštenju čovjek postaje vidovit, otvara mu se vid za svjetlo što je prodrlo u Kristu.”⁶

Vjera je nužni i dostatni uvjet za primanje krštenja. I kad je riječ o „kolektivnim” krštenjima, traži se vjera od strane svijetu (Dj 2,41; 10,24,44–48; 16,30–33). I kod krštenja djece vjera Crkve kao zajednice opravdava i preporuča.⁷

Vjera je Božji dar, ali ona traži i čovjekovu suradnju koja se mora neprestano u životu obnavljati, jer je kršćanski život uvijek u znaku

⁴ Lj. RUPČIĆ, nav. čl., str. 93.

⁵ M. VALKOVIĆ, nav. čl., str. 12.

⁶ E. SCHLINK, *Die Lehre von der Taufe* (1969) 105; M. VALKOVIĆ, nav. čl., str. 17.

⁷ M. ZOVKIĆ, *Novozavjetna podloga za krštenje djece*, BS 1–2 (1978) 121–131; I. FUČEK, nav. čl., str. 68.

krštenja, uvijek u nastajanju, nikada gotov, nikad dovršen u ovom životu.

Krštenje i spasenje

Na svršetku Markova evanđelja imamo Isusu zapovijed i izjavu: „Pođite po svem svijetu, propovijedajte Evanđelje svemu stvorenju. Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se, a tko ne uzvjeruje, osudit će se” (Mk 16,15–16). Iako to Isus vjerojatno nije izrekao u obliku i vremenu kako nam je izneseno, sigurno je da je tu izražena njegova misao o krštenju koje donosi spasenje, objavljeno i ostvareno po Kristu i podijeljeno u Duhu Svetom. Po Isusovoj volji krštenje i spasenje intimno je povezano. Nakon navještaja Evanđelja, koje u vjeri prihvaća, i primanja krštenja, čovjek postiže svoje konačno spasenje. Ako to odbije, već je osuđen.

Neki među inovjercima osporavaju nužnost krštenja odraslih: ako je čovjek kroz evangelizaciju došao do vjere i postao „novo stvorenje” koje „živi u Kristu”, već je opravdan, te je krštenje za njega puki znak, prazan simbol. Drugi opet zaključuju da će na posljednjem sudu čovjek biti suđen po djelima ljubavi prema bližnjemu a ne po tome da li je bio kršten.⁸ Ti teolozi zanemaruju dubinu krsnog znaka; zanemaruju da je to sakrament kroz koji se nešto veliko događa: novo postojanje, novi bitak, kršćansko postojanje i kršćanski bitak, da je to rađanje u novi život u Bogu kroz smrt, ukapanje i uskrsnuće s Kristom, konačno opredjeljenje za Krista, i da sve to ostvaruje i omogućuje izljev Duha koji je krštenik primio.

Nužnost krštenja za spasenje je „istina vjere”. Po božanskoj ustanovi, pošto je naviješteno Evanđelje, krst je svima nužan za spasenje; može se nadomjestiti krstom krvi i želje. Nužnost krštenja za spasenje na spasenjskoj slobodnoj Božjoj odluci, koju nam Krist objavljuje (Mt 28,19).⁹

Nužnost krštenja za spasenje može se utemeljiti jedino iz Kristova događanja. To je jedini mogući način kojim se možemo ucijepiti u Kristov život, u njegovu povijest. Ipak, Kristova je snaga da spasi čovjeka neizmijerna i Krist se može poslužiti i drugim sredstvima da ostvari spasenje u čovjeku. Krizoston nabroja pet na-

čina krštenja: u Kristovoj riječi (Iv 15,3), u vodi (Lk 3,16), u Duhu (Dj 1,5), u ognju (Gal 3,16), u smrti (Lk 12,50).¹⁰ Crkveno nam učiteljstvo govori osim o krštenju vodom i Duhom, i o redovnom krštenju u ovom vremenu spasenja, koje se može, od 2. st., nadomjestiti krstom krvi i želje.

Krštenje, vjera, obraćenje, spasenje intimno su međusobno povezani. Sve je to veliki Božji dar, ali traži našu suradnju, naš pristanak, naše otvaranje milosnom Božjem spasenjskom planu koje nam je u Kristu, u njegovoj pashalnom događanju, ostvareno i ponuđeno i daje nam se i ostvaruje u nama snagom Duha Svetoga.

5. KRŠĆANIN I UNUTARNJI ŽIVOT

Pavlova življena teologija krštenja omogućuje nam dublje poniranje u bit, značenje, učinke i posljedice ovog sakramenta. Razmatrajući osobno iskustvo svoga krštenja (Dj 22,16) u svjetlu nadahnuća, Pavao je razradio bogatu i duboku teologiju kršćanskog krštenja u svim njezinim dimenzijama: kristološkim, pneumatiskim, eklezijalnim i eshatološkim.

Sakrament sjedinjenja s Kristom

Krštenje je znak i trenutak našeg *utjelovljenja u Kristu* raspetom i proslavljenom. Na krštenju primamo spasenje koje nam je Krist stekao i darovao. Po krštenju svaki se kršćanin osobno ucjepljuje u Kristu i živi za Krista.

Pavao najprije naglašava zajedništvo između Krista i vjernika, što se ostvaruje u krštenju. Kršćanin je kršten „u Kristu Isusu”; po tom sakramentu kršćanin je umro „s Kristom”, „zajedno s njime” ukopan i konačno živi „s njim” (Rim 6,3–11; Kol 2,12–13).

To Pavao osvjetljuje krštenjem Izraelaca u izlasku, „u oblaku i u moru” i u Mojsiju (1 Kor 10,1–6). Apostol spominje i Mojsija kojeg je Jahve poslao da izvede narod iz ropstva i vodi k spasenju. Izrael se spašava pridružujući se

⁸ I. FUČEK, nav. čl., str. 62–65.

⁹ Isti, nav. čl., str. 60–62.

¹⁰ J. CHRYSOSTOMUS, *In Mt hom.* 51, PG 56.

svom osloboditelju i u tom smislu može se govoriti o krštenju Izraelaca u Mojsiju. Ali Mojsije je samo pralik istinitog osloboditelja i spasitelja Isusa. Kršćanin biva kršten „u Kristu”, sjedinjuje se sa svojim Spasiteljem i Glavom, povezuje s njime vlastitu sudbinu da dostigne spasenje. Novi Božji narod prolazi kroz vode krštenja iz smrti u život, sjedinjuje se s Kristom, neizrecivo zbiljno i prisno da postigne svoje spasenje. Nije to neki magijski čin. Nije uronjavanje u vodu to što spasava, nego spašava neraskidivo, životno sjedinjenje s Kristom. Pavao naglašuje da nisu svi Izraelci, koji su i bili kršteni u oblaku i u moru dostigli konačno spasenje. Većina njih bila je zbog svoje nevjere „poubijana u pustinji” (r. 5). Krštenje uključuje stalno obraćenje i novi život, vjernost Bogu do kraja.

Krštenjem kršćanin nije samo sjedinjen s osobom Krista nego i s *njegovom sudbinom*; kao što je Krist umro na križu i bio pokopan, tako i kršćanin po krštenju duhovno i mistično umire i sahranjuje se s Kristom. U toj smrti stari čovjek biva raspet s Kristom, „da onemoguća ovo grešno tijelo, te više ne robujemo grijehu” (Rim 6,6). „Ta umrijeste, i život je vaš skriven s Kristom u Bogu!” (Kol 3,3). To je novi život: „Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist” (Gal 2,20). Koji je umro, slobodan je od grijeha, raspet je s Kristom: „meni je svijet raspet i ja svijetu” (Gal 6,14).

Krštenje nije samo smrt starog čovjeka već *početak novog života*. Krist je umro za opačine naše i uskrišen radi našeg opravdanja (Rim 4,25). Njegovo je uskrsnuće bitni dio Božjeg spasenjskog plana. Krist je prvorođenac novog stvaranja (Kol 1,18) i svi moraju biti pridruženi njegovu uskrsnuću, novom životu. U Kristu smo po krštenju „suuskrsli” (Kol 2,12–13; 3,1–3). Već se sada mora očitovati taj novi živož koje će se konačno ostvariti u uskrsnuću na svršetku vremena (Rim 6,5.8).

I drugom slikom apostol produbljuje tu misao. Po krštenju se kršćanin „Kristom zaodjenuo” (Gal 3,27; Rim 14). On je u Kristu postao novo stvorenje, novi čovjek koji živi i raste (Kol 3,9–10). Krist živi i djeluje u njemu (Gal 2,20), život se Kristov očituje u njemu (2 Kor 4,10). Istina je da krštenik još živi u

ovom svijetu, u tijelu, u svom krhkom i omeđenom biću, ali u vjeri je Krist sigurno prisutan u njemu i on u Kristu.

Sakrament novog života u Duhu

Svi su kršćani, po Pavlu, primili dar Duha; svi su jednim Duhom napojeni (1 Kor 12,13), svi su oprani, posvećeni i opravdani u Imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega (1 Kor 6,11), „kupelji novoga rođenja i obnavljanja po Duhu Svetom” (Tit 3,5). Po krštenju postao je kršćanin Božji sin i primio Duha u kojem kliče: „Abba! Oče!” (Gal 4,6). Duh Sveti ostvaruje ono čudesno i božansko jedno u Kristu, bolje rečeno Jedan, Mistično tijelo. Porušene su pregrade koje su nas razdvajale. „Doista, koji ste god u Krista kršteni, Kristom se zaodjenuste. Nema više: Židov – Grk! Nema više: rob – slobodnjak! Nema više: muško – žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!” (Gal 3,27–28). Zato će apostol jednako reći „u Kristu” i „u Duhu”, jer oboje označuje taj novi život u kršćanina; i Krist i Duh svjedoci su neizmjerne Božje ljubavi i ostvaritelji mesijanskog spasenja.

Sakrament pritjelovljenja Crkvi

Ujedinjen po krštenju Kristu i živeći životom Duha, kršćanin je pritjelovljen tijelu Krista što je Crkva. Krštenje, utjelovljenjem u Krista raspetog i proslavljenog, *stvara zajednicu – Crkvu*, koju Krist ljubi te je sebe predao za nju, da je posveti, očistivši je u kupelji vode uz riječ, da postane slavna, sveta i neporočna (Ef 5,27–28).

To jedinstvo Crkve dolazi od jedinstva Duha kojeg kršćani primaju u krštenju (1 Kor 12,13). Među krštenicima zbrisane su podjele rase, vjere, društvenog reda (Gal 3,26–29; Kol 3,9–11).

Apostol uspoređuje *obrezanje* i krštenje. Obrezanje u kasnijem židovstvu postaje raspoznajni znak; naziva se berith–savez. Znak je očišćenja – neobrezani su nečisti (Iz 52,1), i daje sposobnost potpunog ucjepljenja u zajednicu vjernika. Proroci daju obrezanju duhovno značenje, govore o obrezanju srca (Pnz 30,6; Jr 4,4). I Pavao na to aludira (Rim 2,28–29; Kol 2,11). Ali kod obrezanja čovjek se lišava

samo djelića svojeg tijela. Po krštenju posvema svlači tijelo puteno (Kol 2,11).¹¹ Po krštenju smo „obrezani obrezanjem nerukotvorenim – Kristovim obrezanjem” (Kol 2,11). Tako su odsad obrezani Židovi zapravo neobrezani, a vjernici, bilo pogani bilo Židovi, postaju stvarno obrezani (Fil 3,3; Rim 2,25). To se obrezanje odražuje u održavanju zapovijedi (1 Kor 7,10), a to je „vjera koja djeluje kroz ljubav” (Gal 5,6). Obrezanje kao znak pripadnosti izabranom narodu i potomstvu Abrahama posve je nadomješteno krštenjem. Novi Izrael stvara „Kristovo obrezanje”, koje se ostvaruje u srcima po snazi Duha Svetoga.

Krštenje je sakrament zajedništva s Kristom po kojem se rađa i izgrađuje Crkva, novi Božji narod, istinski duhovni Izrael. U Isusovu krštenju Duh Sveti je sišao na Isusa kao golubica (Lk 3, 21–22 i par.). Golubica je simbol izabranog naroda (Hoš 11, 11; Ps 68,14; 74,19). Tako je u krštenju Isusovu već najavljena zajednica novog Božjeg naroda, koja će biti zajednica Duha Svetoga.

Krštenje i eshatologija

Krštenje ima značenje posljednjih eshatoloških vremena. Silazak, dar Duha Svetoga omogućuje nam eshatološko postojanje koje nam je Krist ostvario. Ali to je i dar za sadašnjost, za „vrijeme” Crkve, kako će to posebno naglasiti Luka. To je vrijeme vjere u jedincatom Imenu, koje je dano ljudima u kojem se mogu spasiti (Dj 4,12), i vrijeme naviještanja Isusova imena (Tj 1,8), po snazi Duha Svetoga. Dar Duha Svetoga povlastica je svakog vjernika, ali on ispunja Crkvu i posebnim karizmama: jednima daje milost i vlast da vode Božji narod, drugima milost i moć da ostvaruju djela ljubavi u korist Božjeg naroda.¹² Duh Sveti je vodič i putokaz apostolskom djelovanju posebno u kriznim da-

nima, on osposobljuje pojedince da ispune određeni zadatak u Crkvi. Tako je Crkva uvijek proročka i karizmatička, uvijek po snazi Duha koji daje njena Glava – Krist koji je „Gospodar Duha”.¹³

Tako se u činu krštenja ne ostvaruje još sve, niti je to kraj, već početak novog života u Kristu. Krštenje je dar i zadatak, putovanje od početka do kraja eshatona, od obećanja do ispunjenja, u vjeri, nadi i ljubavi.

ZAVRŠETAK

Krštenje je temeljni sakrament, sažetak svih Božjih darova koje nam je Bog u Kristu ponudio i ostvario, početak kršćanskog života. U njemu se ogleda otajstvo Krista, posebno pashalni misterij, koji ga stvarno odražuje. Zato je to duboko i trajno otajstvo koje ljudski razum u vremenu i prostoru nikad neće do kraja produbiti. Ono u sebi nosi inkarnacijski element: izvire i uvire u Isusu Kristu u kome je Bog zauvijek sjedinio duhovno i tjelesno, vječno i vremenito. Po njemu postajemo novo stvorenje i sinovi Božji, sudionici božanske naravi, ujedinjeni smo s Kristom i upriličujemo se Kristu. Ono nas uvodi u Božji narod i usmjeruje u cjelovito utjelovljenje u Crkvi. Sve to sada u vjeri prihvaćamo. Punina bogatstva i nedokučiva zbilja sakramenta krštenja bit će nam posve otkrivena kad se Krist pojavi u slavi te se konačno ostvari Božje kraljevstvo.

11 Lj. RUPČIĆ, nav. čl., str. 92–95.

12 *Karizma*, u RTB, 412–416.

13 E. SCHWEIZER, *Grande lessico del N.T.*, *Pneuma*, X (1975) 970.